

Analysis of the financial condition and improvement of the economic efficiency of industrial enterprises

Nodira Mamatkulova¹

Tashkent institute of architecture and civil engineering

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2021

Received in revised form

15 October 2021

Accepted 15 November 2021

Available online

25 December 2021

ABSTRACT

In this article, possible methods of increasing labor productivity are considered. To date, it is impossible to increase labor productivity without a systematic analysis of the financial and economic condition of industrial enterprises. Because a rapidly developing market economy does not forgive mistakes and omissions. Real economic indicators, as well as how accounting and marketing are conducted, can clearly show the possible economic future of the enterprise. Creating marketing at every industrial enterprise is the very first step towards increasing efficiency. In the informatized time, the market economy, like all industries, needs the necessary information and news. Therefore, it is necessary to ensure the regular flow of information.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss11/S-pp47-55>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Sanoat korxonalarining moliyaviy holatini tahlil qilish va iqtisodiy samaradorligini oshirish

ANNOTATSIYA

Bugungi kunda sanoat korxonalarining moliyaviy holatini muntazam tahlil qilishlarsiz samaradorlikni oshirib bo'lmaydi. Chunki shiddat bilan rivojlanayotgan bozor iqtisodiyoti xato va kamchiliklarni kechirmaydi. Natijalar va buxgalteriya ishlarining qanday olib borilishi korxona kelajagini yaqqol ko'rsatib beradi. Har bir sanoat korxonalarida marketingni yo'lga qo'yish bu samaradorlikni oshirish uchun eng birinchi qadam hisoblanadi. Axborotlashgan zamonda barcha soha kabi bozor iqtisodiyoti ham kerakli axborot va yangiliklarga muhtoj. Shuning uchun ham muntazam axborot kelishini ta'minlash zarur.

Kalit so'zlar:
moliyaviy holat,
iqtisodiy samaradorlik,
buxgalteriya,
balans,
foyda,
marketing,
axborot resurslari,
tannarx,
bozor iqtisodiyoti,
eksport-import.

Анализ финансового состояния и повышение экономической эффективности промышленных предприятий

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

финансовое состояние, экономическая привлекательность, Бухгалтерский учет, баланс, прибыль, маркетинг, информационные ресурсы, себестоимость, рыночная экономика, экспорт-импорт.

В данной статье, рассматриваются возможные методы повышения производительности труда. На сегодняшний день, невозможно повысить производительность труда без систематического анализа финансового состояния и экономического состояния промышленных предприятий. Потому, что быстро развивающаяся рыночная экономика не прощает ошибок и упущений. Реальные экономические показатели, а также, как ведется бухгалтерская работа и маркетинг могут наглядно показать возможное экономическое будущее предприятия. Создание маркетинга на каждом промышленном предприятии – это самый первый шаг к повышению эффективности. В информатизированное время рыночная экономика, как и все отрасли, нуждается в необходимой информации и новостях. Поэтому необходимо обеспечить регулярное поступление информации.

Makroiqtisodiyotda sanoat - bu chambarchas bog'liq bo'lgan xomashyo, tovarlar yoki xizmatlar majmuasini ishlab chiqaradigan iqtisodiyotning bir bo'lagi. Masalan, kimdir yog'och sanoati yoki sug'urta sohasiga murojaat qilishi mumkin. Bitta guruh yoki kompaniya uchun uning dominant daromad manbai, odatda, ma'lum bir tarmoq ichida tasniflash uchun ishlatiladi. Shu bilan birga, bitta biznes bir sohaga tegishli bo'lishi shart emas, masalan, yirik biznes alohida tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiya qilinganida (ko'pincha, konglomerat deb ataladi).

Sanoat tarmoqlari ma'lum mahsulotlar, jarayonlar va iste'mol bozorlari bilan bog'langanligi sababli ular vaqt o'tishi bilan rivojlanishi mumkin. Bitta alohida sanoat (masalan, bochkachilik) mayda-mayda bozor bilan cheklanib qolishi va, asosan, yangi texnika yordamida boshqa sohaga singib ketishi mumkin. Shu bilan birga, sezilarli bozor paydo bo'lgandan keyin (yarimo'tkazgichlar sanoati kengroq elektronika sanoatida rivojlanganligi sababli) butunlay yangi sanoat tarmoqlari eski tarmoqlardan ajralib chiqishi mumkin.

Iqtisodiy tahlil uchun sanoat tasnifi qimmatlidir, chunki u oddiy munosabatlар bilan, asosan, alohida toifalarga olib keladi. Ammo shunga o'xshash mahsulotlarni keltirib chiqaradigan turli xil jarayonlar kabi murakkabroq holatlar standartlashtirish elementini talab qiladi va har qanday sxemani barcha mumkin bo'lgan maqsadlarga mos kelishiga yo'l qo'ymaydi. Iqtisodiy nazariyalar tarmoqlarni iqtisodiy tarmoqlarga birlashtiradi.

Iqtisodiy faoliyatni turlicha tasniflash mumkin. Yuqori darajada ular, ko'pincha, uch sektor nazariyasiga ko'ra tarmoqlarga bo'linadi: birlamchi (qazib olish va qishloq xo'jaligi), ikkilamchi (ishlab chiqarish) va uchinchi darajali (xizmatlar). Ba'zi mualliflar to'rtinchi (bilim) va hatto, kvinariya (madaniyat va tadqiqot) sohalarini qo'shadilar. Vaqt o'tishi bilan har bir sektor doirasidagi jamiyat faoliyatining ulushi o'zgarib boradi.

Iqtisodiy tarmoqlar ostida batafsilroq tasniflar mavjud. Ular, odatda, iqtisodiy faoliyatni o'xhash funksiyalari va bozorlariga ko'ra tarmoqlarga ajratadilar va tegishli mahsulot ishlab chiqaradigan korxonalarni aniqlaydilar.

Qurilish sanoati, kimyo sanoati, neft sanoati, avtomobilsozlik, elektron sanoat, elekrotexnika va energiya ishlab chiqarish (gaz yoki shamol turbinalari kabi), go'sht mahsulotlarini qadoqlash, mehmono'stlik sanoati, oziq-ovqat sanoati, baliq mahsulotlari sanoati, dasturiy ta'minot sanoati, qog'oz sanoati, ko'ngilochar sanoat, yarimo'tkazgichlar sanoati, madaniyat sanoati va qashshoqlik sanoati.

Global sanoat tasniflash standarti (GICS), sanoat tasnifi ko'rsatkichi (ICB) va Refinitiv biznes tasnifi (TRBC) kabi bozorga asoslangan tasniflash tizimlari moliya va bozor tadqiqotlarida qo'llaniladi.

Sanoatning rivojlanishi kapitalistik jamiyatlarning asosiy iqtisodiy ziddiyatlarini ta'kidlaydi. Ish joyidagi texnologiya va ishchi kuchi miqdoriy bozor qiymatiga ega, ammo ishlab chiqarishning o'zi faqat ularning sifatli foydalanish qiymatlariga bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, sarmoyadorlar va iqtisodiy rejalashtiruvchilar ishlab chiqarishga sarflangan resurslar va bozorda taqsimlangan mahsulotlarning almashinuv qiymatlariga amal qilishadi, ammo tijorat muvaffaqiyati ish joyidagi aniq resurslar va xodimlardan foydalanishning alohida momentiga bog'liq. Kapitalistik jamiyatlar moliya va menejment tizimlari ish joyida texnologiyani faqat qisqa muddatli moddiy nuqtayi nazardan yangilash zarurligiga qanchalik e'tibor berishlari va samaradorlikni oshirish uchun texnik harakat sarmoyalarni o'z-o'zidan boshqarishi bilan farq qiladi. XIX asrning oxirlarida Germaniya kabi noan'anaviy sanoat kengayishlarini boshdan kechirgan milliy iqtisodiyotlar, ba'zan oqilona moliyaviy mantiqni tasdiqlashidan ko'ra, ba'zan tadqiqot va texnologiyalarga ko'proq mablag' sarfladilar. Masalan, o'n to'qqizinchi asrdagi nemis paxta to'qimachiligining muvaffaqiyatli rivojlanishining klassik misolida, daromadlar kamayib borayotgan va noaniq bo'lган paytlarda, ammo uskunalarni yangilashga va ishchi kuchidan foydalanishga qiziqish kuchli bo'lган paytlarda sarmoyalalar o'sdi. Yigirmanchi asrning so'nggi o'n yilligidagi Yaponianing sekin o'sishi misoli shuni ko'rsatadiki, ba'zi sharoitlarda tadqiqotlarga yoki kapital talab qiladigan texnologiyalarga ortiqcha mablag' sarflash mumkin. Ishlab chiqaruvchilar yangi sanoat usullariga mablag' kiritganlarida, kapitalistik iqtisodiyot haqidagi madaniy tasavvurlarini noaniq suvlarda harakat qilish uchun chaqirishadi. Xususan, ularning foyda olishga yo'naltirilganligi ish joyidagi mavhum, miqdoriy manba sifatida mashhur mehnat tushunchalari bilan birlashadi. XIX asr ishlab chiqaruvchilar Buyuk Britaniyada ishchilarga ajratilgan mehnatning miqdoriy o'sishi ishchilarning mahsulotida mujassam bo'lгanday yetkazib berilishiga ishongan ish beruvchilarning klassik namunasini o'z ichiga oladi.

Britaniyalik ishlab chiqaruvchilar, shunga ko'ra, daromadni ishchi kuchi mahsulotlarini va boshqa moddiy buyumlarni arzon narxlarda sotib olish va ularni yuqori narxlarda sotishdan kelib chiqadigan daromad deb bildilar. Masalan, ingliz paxta savdosida ishlab chiqaruvchilar arzon xomashyoni burchakka aylantirishga e'tibor berishdi, hatto, past darajadagi kirish manbalari mehnat unumdorligini yaxshilagan bo'lsa ham.

Ayriboshlash sohasidan olinadigan foyda yo'naltirilganligini inobatga olgan holda, ingliz ishlab chiqaruvchilari XIX asrda hozirgi sharoitda savdo-sotiqlida nisbatan tezroq to'lovlarni oldindan bilsalar, innovatsion uskunalarni sotib olishdi. Germaniyadagi ularning zamondoshlari ish beruvchilar Arbeitskraft, ya'ni "ishchi kuchi" shaklida ishchi kuchini o'zlashtirgan deb tasavvur qilishgan. Nemis ishlab chiqaruvchilari, shunga ko'ra,

daromadni ushbu mehnat qobiliyatini ishlab chiqarish nuqtasida ishlab chiqarishga samarali aylantirish natijasida ko'rib chiqdilar. Germaniyadagi sanoat ish beruvchilari Britaniyadagi o'xhash iqtisodiy sharoitlarda o'zlarining hamkasblariga qaraganda, yangi texnologiyalarga va ishlarni qayta tashkil etishga ko'proq sarmoya kirtdilar. Firmalar o'rtasidagi ishonch munosabatlarini qo'llab-quvvatlash amaliyoti sanoatni rivojlantirishda afzalliklarni qisqa muddatli foyda olishga zid bo'lgan taqdirda ham taqdim etdi. Masalan, Yaponiyada yigirmanchi asrning oxirlarida korporatsiyalar yig'ma qismlarni yetkazib beruvchilardan uzoq muddatli munosabatlar orqali sotib olishgan. Odatiy yetkazib beruvchi o'z ish faoliyatini kuchaytirishga intilayotgan ekan, korporatsiyalar uning tarkibiy qismlarini yangi paydo bo'layotgan raqib taklif qilayotgan narxdan yoki sifatdan pastga tushganda ham sotib olishdi.

Shaxsiy jihatdan oqilona iqtisodiy xulq-atvor modellari korporatsiyalar eng qisqa vaqt ichida eng yaxshi yoki eng arzon provayderga o'tishini kutishadi. Shunga qaramay, uzoq muddatli sotib olish majburiyati paradoksal ravishda sanoatdagi texnologik takomillashtirishni kuchaytirishi mumkin, chunki yangi investitsiyalar hisobiga chiqariladigan mahsulotlar xavfsiz xaridchlarni topishiga ishonchni oshiradi. Yaponianing odatdagidek sotib olish tizimi tadqiqot va loyihalash ishlarini bajarish uchun tegishli vaqt ufqini ta'minlash, yetkazib beruvchilarga o'z natijalarini oshirish uchun qo'shimcha, ammo o'limga olib kelmaydigan bosim o'tkazish orqali va, eng avvalo, sifat va xizmatni qo'llab-quvvatlash bo'yicha tarqoq majburiyatlarni ishlab chiqarish orqali sanoat innovatsiyalari uchun samarali tashkilot yaratdi. rasmiy shartnoma xatidan tashqari.

Investitsiyalarni jalb qilish - bu mahalliy iqtisodiyotning o'sishiga ko'maklashish: mavjud mahalliy korxonalarni kengaytirish va qayta investitsiyalashni rag'batlantirish va yangi korxonalardan yangi investitsiya kapitali oqimini yaratish. Investitsiyalarni jalb qilish barqaror iqtisodiy rivojlanishning muhim qismidir.

Investitsiyalarni ilgari surish agentliklarini (IPA) tashkil etishga o'z hissangizni qo'shing. Muvaffaqiyatli IPA tegishli xorijiy investorlarni maqsad qilib qo'yishi va keyinchalik ular bilan ichki iqtisodiyot o'rtasidagi aloqaga aylanishi mumkin. Bir tomonidan, ushbu investorlar mezbon mamlakatdan talab qiladigan talablarga muvofiq bitta oyna xizmatini ko'rsatishi kerak.

Yuqori tariflar, valyuta bozoridagi buzilishlar va foiz stavkalarini tartibga solish, kredit bozori va mehnat bozorlari kabi omillar chet ellik investorlar tomonidan qabul qilinadigan mamlakatlardagi investitsiyalar to'g'risida qaror qabul qilishlari uchun muhim ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xalqaro aloqa texnologiyalari inqilobi uzoq masofalardagi murakkab faoliyatni muvofiqlashtirish narxini pasaytirdi va ta'minot zanjirlarining geografik tarqalishini maqsadga muvofiq va foydali qildi. 19-asr va 20-asr oxirlarida tovarlar savdosiga turki bo'lgan transport xarajatlarining pasayishidan farqli o'laroq, ushbu ikkinchi birlashma rivojlanayotgan bozorlarda sanoatni texnologiya va boshqaruv amaliyotini bir pog'ona ichida olib chiqadigan ko'p millatli investorlarni o'z ichiga oladi. Bu rivojlanayotgan bozor ma'murlari uchun rivojlanish strategiyasini soddalashtiradi - ular ta'minot zanjirlarini o'zlar qurishlari shart emas; ular o'zlarining ishtirokini kutayotgan ta'minot zanjirlariga qo'shilishlari mumkin. Darhaqiqat, ko'p millatli ishlab chiqarish sarmoyasi ta'minot zanjirini rivojlantirish uchun juda ko'p maqsadlarga boy imkoniyatlarni taklif etadi, ayniqsa, o'rta va yuqori malakali tarmoqlarda ta'minot zanjirlari - bu taxmin qilinganidan ko'ra ko'proq.

An'anaviy donolik, ko'pincha, ishlab chiqarish va yig'ish uchun to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni past malakali ishlab chiqarish uchun eng kam ish haqi maydonlarini qidirish sifatida tavsiflaydi. Bugungi dunyoda haqiqat umuman boshqacha: UNCTAD FDI ma'lumotlar bazasi (2014) ma'lumotlar mavjud bo'lgan so'nggi davrda (2009-2001 yy.).

Xorijiy investitsiyalarni ishlab chiqarishning transport vositalari, sanoat mashinalari, elektronika va elekrotexnika mahsulotlari, ilmiy uskunalar kabi o'rta malakali faoliyatga o'tishini ko'rsatmoqda. asboblar, tibbiy asboblar, kimyoiy vositalar, rezina va plastmassa buyumlari kiyim-kechak, poyabzal va o'yinchoqlar kabi past malakali, ko'p mehnat talab qiladigan operatsiyalar oqimidan deyarli 10 baravar katta va bu oqim vaqt o'tishi bilan tezlashib bormoqda.

O'zbekistonda **2025-yilgacha investitsiya strategiyasi loyihasi ishlab chiqildi**. "O'zbekiston Respublikasining 2025-yilgacha investitsiya siyosati strategiyasi" O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi tomonidan xalqaro tajriba, respublika iqtisodiyoti, uning tarmoqlari va hududlari investitsiya jarayonlari rivojlanishidagi tendensiyalar va muammolar tahlili asosida tayyorlangan.

2025-yilgacha investitsiya siyosatining maqsadi iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va muvozanatini oshirish, ishlab chiqarish va eksport salohiyatini rivojlantirish, hududlarni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirish hisoblanadi.

Strategianing asosiy vazifalari uchta asosiy yo'nalish bo'yicha: investitsiya muhitini yaxshilash, ichki investitsiya manbalarini kengaytirish va investitsiya manbalari ning samaradorligini oshirish, samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning yangi yondashuvlarini ishlab chiqish aniqlangan.

2025-yilgacha investitsiyalarning asosiy manbalari to'g'ridan to'g'ri investitsiyalar, shu jumladan, davlat-xususiy sheriklik, davlat investitsiyalari va korporativ qimmatli qog'ozlar sarmoyalari bo'ladi. 2019-2025-yillarda amalga oshirilayotgan hamda istiqbolli yangi investitsiya loyihalari doirasida 1002,5 milliard so'mdan ortiq markazlashtirilmagan investitsiyalarni o'zlashtirishi ko'zda tutimoqda. Shuningdek, yaqin 30 foizi korxonalarning o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladi.

Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 2018-yil-dagi 30,5 foizdan 2025-yilda 37,5 foizga o'sishi kutilmoqda. Shuningdek, 2025-yilda jalb qilingan to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar miqdori 11 milliard AQSh dollarga yetkaziladi, bu ko'rsatkich 2018-yilda 1,6 milliard AQSh dollarni tashkil qilgan.

Investitsion siyosat strategiyasining amalga oshirilishining natijasi respublikaning hududiy va sanoat rivojlanishini har tomonlama ta'minlash, shuningdek, mahsulotlarning xomashyodan tayyor mahsulotgacha bo'lgan qiymat zanjirlarini shakllantirish, mavjudlarini mustahkamlash va yangi hududlararo va tarmoqlararo aloqalarni shakllantirish, sohalar, hududlar, davlat organlari va xususiy biznes o'rtaсидаги hamkorlikni rivojlantirish bo'ladi.

Korxona moliyaviy holatini tahlil qilishning asosiy vazifasi quyidagilarni baholash hisoblanadi:

- buxgalteriya balansi va mulkiy holat ko'rsatkichlari tuzilmasi;
- asosiy vositalar ahvoli, ta'minlanganlik va foydalanish samaradorligi;
- aylanma mablag'lar ahvoli, ta'minlanganlik va foydalanish samaradorligi;
- moliyaviy barqarorlik;
- likvidlilik va to'lov qobiliyati;
- ishga doir faollik.

Korxona moliyaviy holatini buxgalteriya balansi asosida dastlabki baholash hisobot yili oxiriga bo'lgan balans moddalarini yil boshiga bo'lgan ma'lumotlar bilan taqqoslash yo'li orqali amalga oshiriladi. Balansni tahlil qilishda uning tuzilmasi aniqlanadi va korxona mablag'lari hamda ularning manbalari tarkibida sodir bo'lgan o'zgarishlar o'rjaniladi, mablag'larni qanchalik to'g'ri joylashtirilganligi aniqlanadi va korxona moliyaviy holatiga dastlabki baho beriladi. Xususan, balans tuzilmasini tahlil qilishda uzoq muddatli va joriy aktivlar, o'z mablag'lari va jalg qilingan mablag'lari o'rtasidagi nisbat, debtorlik va kreditorlik qarzlarining o'zgarishini, uzoq muddatli va qisqa muddatli kreditlar va qarzlardan qanchalik to'g'ri foydalanilayotganligi kabilar o'rjaniladi, bu o'zgarishlarga dastlabki baho beriladi. Masalan, korxonaning moliyaviy holati barqaror bo'lishi uchun uning o'z mablag'larining hajmi qarzga olingan mablag'lar hajmidan ko'p bo'lishi kerak. Korxona moliyaviy holatini tahlil qilish jarayonida, ayniqsa, uning likvidligi va to'lovga layoqatliliginini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Korxona balansining likvidligi deganda, balansdagi likvid mablag'larning balansida ko'rsatilgan majburiyatlarini qoplash darajasi tushuniladi.

Aktivlarning likvidligi balans likvidligining aksi bo'lib, vaqt bo'yicha aktivlarning pul mablag'lariga aylanishi tushuniladi. Ushbu ko'rsatkichlar korxonaning bankrotlik holatiga tushish va sinish xavfidan saqlanish maqsadida qo'llaniladi.

Korxonaning to'lov qobiliyati eng muhim ko'rsatkich hisoblanib, u korxona moliyaviy holatining barqarorligini ifodalaydi. To'lov qobiliyati korxonaning o'z aylanma mablag'larining saqlanuvchanligi, tez pulga aylanadigan (likvid) aylanma aktivlarning holatiga, ulardan samarali foydalanishiga bog'liq.

Bularga quyidagilar kiradi:

1. Joriy (umumiy) likvidlik koeffitsienti. U aylanma aktivlarga qo'yilgan moliyaviy resurslarning necha so'mi joriy majburiyatlar bir so'miga to'g'ri kelishini ifodalaydi. Joriy likvidlik koeffitsienti joriy aktivlar summasini (balans aktivi 2-bo'limi yakuni) joriy majburiyatlarga bo'lish (balans passivi 2-bo'limi yakuni) undan uzoq muddatli majburiyatlarni ayirish orqali hisoblaniladi. Ushbu koeffitsientning ahamiyati 2dan kam va 3dan yuqori bo'lmasligi kerak.

2. Oralig (muddatli) likvidlilik koeffitsienti. U joriy majburiatlardagi pul mablag'lari, hisob-kitoblar va boshqa aktivlar ulushini tavsiflaydi va quyidagi formula bo'yicha pul mablag'lari, sof debitorlik qarzları summasini joriy majburiyatlariga bo'lish yo'li bilan hisoblanadi. Ushbu koeffitsientning ahamiyati 0,7 kam va 2 ko'p bo'lishi kerak emas. Bu ko'rsatkich kredit berishda banklarni qiziqtiradi.

3. Mutlaq likvidlik koeffitsienti. Bu ko'rsatkich pul mablag'larining qisqa muddatli majburiatlardagi ulushini tavsiflaydi va pul mablag'larining joriy majburiyatlariga nisbati sifatida aniqlanadi. Bu ko'rsatkichning ahamiyati 0,2 dan kam va 0,7 dan ko'p bo'lmasligi kerak.

Moliyaviy barqaror korxona deganda, korxona aktivlariga (asosiy fondlar, nomoddiy aktivlar, aylanma mablag'lar) qo'yilgan mablag'larni o'z mablag'lari hisobiga qoplaydigan, muddati o'tgan debitorlik va kreditorlik qarzlariga yo'l qo'ymaydigan hamda o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajaradigan korxona tushuniladi. Moliyaviy barqarorlik koeffitsientlarining ahamiyati, asosan, kreditorlar uchun muhim ahamiyat kasb etadi, zero, ular orqali korxonaning chet el sarmoyalariga qaramlik darajasini, moliyaviy holati barqarorligini, bankrot bo'lish ehtimolini hamda investitsiya siyosatini yurgizish vaziyatlarini aniqlash mumkin.

Moliyaviy barqarorlik o'z va qarz mablag'lari nisbati bilan aniqlanib, qator ko'rsatkichlar yordamida hisoblanadi. Ularga mustaqillik, moliyaviy qaramlik va moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari kiradi.

Mustaqillik koeffitsienti. Ushbu ko'rsatkich korxona mablag'larining qarz mablag'-lariga qaram emasligini tavsiflaydi. U o'z mablag'larining xo'jalik mablag'lari umumiyl summasiga nisbati tariqasiga aniqlanadi. Ushbu ko'rsatkichning ahamiyati 0,5 dan kam bo'lmasligi kerak. Binobarin, mazkur ko'rsatkichning o'sishi moliyaviy mustaqillikning ortishi va moliyaviy qiyinchiliklar xavfining kamayishini ko'rsatadi. Moliyaviy qaramlik koeffitsienti. Ushbu ko'rsatkich korxonani o'z mablag'larining bir so'miga qancha xo'jalik mablag'lari to'g'ri kelishini ko'rsatadi va xo'jalik mablag'larining o'z sarmoyasiga nisbati sifatida aniqlanadi. Ushbu koeffitsientni ahamiyati 2 dan kam bo'lmasligi kerak.

Moliyaviy barqarorlik koeffitsienti. U o'z mablag'larining qarz mablag'lariga nisbati sifatida aniqlanadi. Bu ko'rsatkichning ahamiyati birdan kam bo'lmasligi kerak.

O'z mablag'larining qarz mablag'laridan ortiqligi korxona moliyaviy barqarorlikning yetarlicha zaxirasiga ega ekanligini hamda tashqi moliyaviy manbalaridan nisbatan xoli ekanligini ko'rsatadi.

Korxonaning moliyaviy holatini baholashda uning ishchanlik faolligi bilan bog'liq ko'rsatkichlarni tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bular qatoriga aylanma mablag'larni aylanish, debtorlik va kreditorlik qarzlarining aylanish ko'rsatkichlari kiradi. Ma'lumki, aylanma mablag'lar ishlab chiqarishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, u ishlab chiqarish jarayonini uzlusiz ta'minlaydi. Ular ketma-ket ishlab chiqarish va muomala bosqichlarini o'tab, o'z shaklini o'zgartirib boradi. Pul shakli ishlab chiqarish shakli bilan, ishlab chiqarish tovar shakli bilan va tovar shakli pul shakliga aylanadi. Ana bu aylanma mablag'larning uzlusiz harakati aylanma mablag'larning doiraviy aylanishi deb ataladi. Aylanma mablag'larning ishlab chiqarish davri qancha qisqa bo'lsa, ularning aylanish tezligi shuncha tez bo'ladi. Masalan, ishlab chiqarishga 100 mln. so'm aylanma mablag'lar jalg etilgan bo'lsin. Agar ular bir yilda 3 marta aylansa, mahsulot ishlab chiqarish 300 mln. so'mni tashkil etadi. Endi ishlab chiqarish davrini jadallashtirish tufayli bu aylanma mablag'lar 4 marta aylansa, u holda mahsulot ishlab chiqarish 400 mln. so'mni tashkil etadi. Aylanma mablag'larning aylanish ko'rsatkichlari bir qancha. Ularning eng asosiyları quyidagilar:

1. Jami aktivlarning aylanish koeffitsienti. U sof tushumni korxona xo'jalik mablag'-larining umumiylarining summasiga nisbatida aniqlanadi. Ushbu koeffitsient hisobot davrida aktivlar necha marta aylanganligini yoki bir so'mlik aktivlarga necha so'mlik sotilgan mahsulot to'g'ri kelishini ko'rsatadi. Uni yuqori darajada ishlab turishi kerak, zero, uning kamayishi foyda ko'rsatkichiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

2. Aylanma mablag'larning aylanish kuni. Ushbu ko'rsatkichlarni aniqlash uchun aylanma mablag'larning o'rtacha yillik qiymatini 360ga ko'paytirib, mahsulot sotilishidan tushgan sof tushumga bo'lish kerak. Agar aylanma mablag'larning aylanish kuni sekinlashsa, aylanmaga qo'shimcha tarzda mablag' jalg etish kerak bo'ladi. Agarda tezlashsa, u holda aylanmadagi mablag'lar bo'shatiladi. Bo'shatilgan yoki aylanmaga qo'shimcha jalg etiladigan mablag'larning summasini aniqlash uchun avval bir kunlik aylanma hajmini aniqlash kerak. U quyidagi formula orqali aniqlanadi:

Bir kunlik sotish hajmi = sof tushum : 360 = 7030 : 360 = 19,5 ming so'm. Shundan so'ng uni aylanma mablag'lar aylanish kunining sekinlashgan yoki tezlashgan miqdoriga ko'paytirish kerak. Masalan, aylanma mablag'larni aylanish kuni 5 kunga sekinlashgan, deylik. Ana shu farqni bir kunlik sotish hajmiga ko'paytiriladi ($5 \times 19,5 = 97,5$ ming so'm). Demak, aylanmaga qo'shimcha tarzda 97,5 ming so'mlik mablag' jalg etish kerak.

3 .Qarz mablag'larining aylanish kuni. U quyidagi formula bo'yicha hisoblaniladi:

+MAK = +MS*K:ST;

bunda:

QMS - qarz mablag'larining yillik o'rtacha summasi;

K - davrdagi kunlar soni (qoidaga ko'ra 1 yilda - 360 kun);

ST - mahsulotni sotishdan tushgan sof tushum.

Korxonalarining moliyaviy holatining tahlili jarayonida debtor va kreditor qarzlarni tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi, zero, muddati o'tgan ushbu qarzlarning mavjudligi, o'z navbatida, moliya resurslarini qayta taqsimlashga, xo'jalik hisobi tamoyil-larini buzishga olib keladi.

Ko'pgina korxonalar moliyaviy holatining yomonlashuvi omillaridan biri – katta summadagi muddati o'tgan debtorlik va kreditorlik qarzlarining hosil bo'lishidir.

Shu bois hukumatda debtorlik va kreditorlik qarzlarining paydo bo'lishi ustidan qat'iy nazorat o'rnatishlishi zarur.

Moliyaviy masalar o'z yechimini topgan, ya'ni moliyaviy barqarorlikka erishgan sanoat korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish ancha oson. Lekin ko'pchilik sanoat korxonalar moliyaviy barqaror bo'lishiga qaramasdan, qisqa muddat ichida bankrot bo'lgani ham kuzatilgan. Bunga ko'p xatoliklar paydo bo'lishi va ular yechimsiz qolib ketishi sabab bo'ladi. Bularga katta miqdorda mahsulot ishlab chiqarilishi bilan birga unga mos soliqlarni paydo bo'lishi va ulardan qochishga urinishlar, xodimlar bilan qanday ishlashga befarqlik, naqd pul oqimi nazoratining buzilishi va boshqalar sabab bo'ladi. Ko'pchilik ekspertlar iqtisodiy samaradorlikni oshirishning yagona yo'li bu tannarxni qisqartirish, ishchilar sonini qisqartirish va majburiyatlarga naqd pullarni jalb qilish orqali soliqlarni kamaytirish kerak, deb o'yashadi. Bu esa xato yo'l. Chunki buning oqibatida naqd pul oqimi nazorati qo'ldan chiqadi. Natijada, korxonaning buxgalteriya balansi to'g'ri kelmaydi. Xodimlarning qisqarishi mahsulot sifatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Va xaridorgir mahsulot endi avvalgi narxda sotilmaydi. Qilingan xarajatlar esa avvalgi sotilgan narxga qarab belgilangan bo'lib chiqadi. Axborotlashgan zamon talablar esa bu hodisalarni statistik baholash orqali korxona qachon bankrotlikni e'lon qilishini yaqqol ko'rsatib beradi.

Tannarxning oshishi hech qachon korxona zarariga ishlamaydi. Shu bilan birga, soliqlarning kattalashishi ham bundan mustasno emas. Barchasini xaridor to'laydi. Moliyaviy ahvolni muntazam monitoring qilish, mutaxassis xodimlarni ishga jalb qilish, muntazam marketingni rivojlantirish orqali mahsulot sifatini kundan kunga yaxshilab borishga erishish mumkin. Bozor talablariga munosib mahsulot ishlab chiqarish eng oliv maqsad bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jukovskaya I.V. Korxonaning investitsion tavakkalchiliklarini boshqarish – tadqiqotning mezon darajasi // Mikroiqtisodiyot
2. Isroilov J.A. Iqtisodiyot va menejment.
3. Sergeyev I.B. Korxonaning innovatsion faoliyati uchun resurslarni qo'llab-quvvatlashni optimallashtirish. "Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish – ishlab chiqarish samaradorligini oshirish asosi" Xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiyasining ilmiy ishlari to'plami.
4. Tahir S.B Sotishni boshqarish sanoat korxonasini boshqarish mexanizmi sifatida.
5. Nevmyanov P.A., Jukovskaya I.V. Sanoatni rivojlantirishning innovatsion usuli umuman iqtisodiyotni rivojlantirishning ustuvor vazifasi sifatida. "Mintaqaviy iqtisodiyotning holati va rivojlanish istiqbollari" xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiyasi materiallari.